

**Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse
„Õpilase kutseõppeasutusse vastuvõtu ja kutseõppeasutusest väljaarvamise kord“
eelnou juurde**

1. Sissejuhatus

Käesolev määrus kehtestatakse kutseõppeasutuse seaduse § 25 lõike 5 ja § 34¹ lõike 2 alusel.

Määruse eelnõu ettevalmistamine tuleneb 6. mail 2024. a jõustunud kutseõppeasutuse seaduse muudatustest, millega kehtestati õpilase kutseõppeasutusest väljaarvamise alused. Lisaks on ilmnenud praktikas, sh ka järelevalvete käigus, mitmeid probleeme koolide senises tegevuses õpilaste vastuvõtmisel. 2023. aastal kutseõppeasutustes läbiviidud järelevalved tõid selgelt välja, et õpilaste vastuvõtu tingimused ja kord ning vastuvõtuprotsess vajavad ülevaatamist kõigis õppeasutustes, et tagada õpilaste vastuvõtt selgete ja õpilaskandidaatidele arusaadavate kriteeriumide alusel. Kolmandaks tuleneb muudatuste vajadus põhikooli lõpueksamite toimumisaja muutmisest ja põhikooli lõpetajate vastuvõtuprotsessi jaoks ümberkorraldamisest gümnaasiumidega ühtses ajaraamis. Need muudatused toetavad liikumist andmepõhisele vastuvõtule ja võimalust õpilastele niigi pingelisel ajal loobuda erinevate katsete, vestluste vms läbiviimisest.

Käesoleva määruse eesmärk on kehtestada kutseõppeasutustele ühtne vastuvõturaamistik ja täpsustada õpilaste väljaarvamise toiminguid. Võrreldes kehtetuks muutuva määrusega kehtestatakse uue määrusega senisest selgemad alused vastuvõtu korraldamisel ning ka õpilase väljaarvamismenetluse üldised põhimõtted, millest koolil tuleb lähtuda.

Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks haridus- ja teadusministri 16. aprilli 2018. a määrus nr 14 „Õpilase kutseõppeasutusse vastuvõtu kord“ ja luuakse ühtne kord õpilase kutseõppeasutusse vastuvõtu ja kutseõppeasutusest väljaarvamise kohta.

Eelnõu ja seletuskirja on koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi kutsehariduse ja oskuste poliitika osakonna nõunik Rita Kask (rita.kask@hm.ee), peaekspert Aulika Riisenberg (aulika.riisenberg@hm.ee), endine üldhariduspoliitika osakonna kaasava hariduse valdkonna peaekspert Ave Szymanel ja õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusloome valdkonna õigusnõunik Marili Lehtmets (marili.lehtmets@hm.ee, tel 735 0289).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 11 paragrahvist.

Esimeses paragrahvis tuuakse välja, et määrus reguleerimisala on õpilaste kutseõppe tasemeõppesse vastuvõtu ja tasemeõppest väljaarvamise kord.

Vastuvõtutingimuste kohta sätestatud ei kohaldata kinnipeetava suhtes, kes asub omandama haridust vanglas ning põhikooli- ja gümnaasiumiõppe õpilastele, kes õpivad kutseõppeasutuses mittetatsionaarses õppevormis. Viimasele kohaldub põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud kord. Lisaks, sätestatakse sarnaselt üldhariduse õpilase kooli vastuvõtmise korraga, et õpilase erakooli vastuvõtmisele ja erakoolist väljaarvamisele kohaldatakse erakooliseaduse § 6 lõike 1 punkti 9 ja § 12.

Paragrahvis 2 kehtestatakse kooli vastuvõtu korraldamise üldised põhimõtted.

Kutseõppeasutus (edaspidi *kool*) võib uusi õpilasi vastu võtta aastaringelt. Koolil on õigus korraldada nii avalikke vastuvõtukonkursse kui ka vabadele kohtadele õpilasi vastu võtta õppeaasta kestel jooksvalt. Sisekaitsealastele erialadele võib uusi õpilasi vastu võtta ka ametkondliku suunamise korras. Nimelt, Sisekaitseakadeemias toimub õpilaste vastuvõtt nii avaliku konkursi kui ka ametkondliku suunamise teel.

Kooli vastuvõtu korraldus peab olema arusaadav, läbipaistev, kontrollitav ja tagama isikute võrdse kohtlemise.

Lõikes 3 on toodud vastuvõtukomisjoni moodustamise kord ja miinimumnõuded koosseisule. Ühetaolisuse ja läbipaistvuse tagamiseks tuleb direktoril moodustada õpilaste vastuvõtu korraldamiseks vähemalt kolmeliikmeline alaline vastuvõtukomisjon, kinnitada selle komisjoni töökord ja avalikustada info selle kohta oma veebilehel. Vastuvõtukomisjoni peab kuuluma ka vähemalt üks tugispetsialist. Komisjon on alaline ja seda ei ole vaja moodustada ainult konkursside tarbeks, vaid alaliselt, et valmistada ette ja parandada vastuvõtutegevusi ning juhtida vastuvõtutegevusi nii konkursside kui ka üksikkandidaatide vastuvõtu korraldamiseks, kui soovitakse väljaspool konkursi tulla õppima õppekavale, kus on õppetööd juba alustatud. Näiteks on võimalik, et gümnaasiumis õpinguid alustanud noor soovib mõne kuu jooksul siiski muuta oma valikut ja alustada erialaõpinguid kutseõppeasutuses. Ka sellised isikud peavad täitma selle õppekava kohta kehtestatud vastuvõtutingimused. Vastuvõtuavaldust menetleb ja tingimustele vastavust kontrollib vastuvõtukomisjon.

Lõike 4 kohaselt tuleb vastuvõtukonkursi korraldamiseks välja töötada ajakava, millal mis tegevusi tehakse ja mis hetkel vastuvõtt lõpetatakse. Ajakava kehtestab direktor. Siinkohal ei pea direktor tegema eraldiseisvat akti vaid mõistlik on koondada kogu avatavat vastuvõtukonkursi puudutav info ühte käskkirja (õppekavad, millele kuulutatakse välja vastuvõtt, vastuvõetavate arv, vajadusel ka tingimused, mis juhul õpperühma siiski ei avata). Sama otsusega saab kehtestada ka õppekava vastuvõtutingimused ning kandidaatide teadmiste ja oskuste hindamismetoodika ning -kriteeriumid. Põhjendatud juhtudel, nt õppekava spetsiifikast või õppijate erivajadustest tulenevalt, tuleb vastuvõtu tingimustes esitada kohanduste tegemise põhimõtted.

Lõikega 5 kehtestatakse, milline info tuleb vastuvõtu läbiviimise kohta avaldada kooli veebilehel ja võimalusel ka elektroonilises vastuvõtukeskonnas. Info võib jagada olemuselt kaheks: esiteks info, mis on üldine ja pigem püsivalt kehtestatud – vastuvõtu korraldus (kord), sh vastuvõtukomisjoni ülesanded; õpilaskodu olemasolul selle kasutamise tingimused ja kord; varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise põhimõtted vastuvõtutingimuste ja õppekava täitmisel ning teiseks vastuvõtukonkursside info – avatavad õppekavad, sh õppekeel, õppekava eesmärgid, õpiväljundid, õppetöö korraldus; vastuvõtukonkursi ajakava; vastuvõetavate õpilaste arv ja vajadusel ka tingimused, millistel juhtudel õpperühma ei avata; õppekava vastuvõtutingimused ning hindamismetoodika ja -kriteeriumid, sh õppekava spetsiifikast või õppijate erivajadustest tulenevalt põhjendatud juhtudel vastuvõtutingimustes kohanduste tegemise põhimõtted. Viimane täiendus annab koolile võimaluse rühmitada ja kehtestada erinevatele rühmadele erinevad vastuvõtutingimustele vastavuse hindamise alused. Samuti, kui kool selle ette näeb, on vastuvõtukomisjonil võimalus teha vastuvõtutingimustes kohandusi, nt õpilaskandidaadi osas, kellele on põhikoolis tehtud koolivälise nõustamismeeskonna poolt soovitusi eri- või tõhustatud toe pakkumiseks. Neil juhtumitel võib kool vastuvõtul kehtestada ja rakendada eritingimusi.

Lõikega 6 nähakse ette, et kooli ülesandeks on vajadusel nõustada isikuid vastuvõtuprotsessi käigus õppekava ja õppevormi valikul ning varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise võimaluste osas.

Lõikega 7 tagatakse, et põhikoolijärgsete õppekavade, sh kutsekeskhariduse õppekavade vastuvõtukatseid ei tohi teha kevadel enne vastuvõtuaasta kõigi põhikooli lõpueksamite tulemuste avaldamist. Seda on vaja selleks, et põhikooli lõpetajate eksamite ajad ja koolide tegevused vastuvõtuprotsessis ei langeks ühele ajale ega oleks seetõttu põhikoolilõpetajale liialt koormavad. Antud lahenduses on võimalik koolidel ka katsetest loobuda ja korraldada vastuvõttu vaid andmete alusel, nt põhikooli lõpueksamite tulemuste põhjal. Juhul, kui kool on siiski pidanud vajalikuks hinnata vastuvõtukatsetega õpilaskandidaadi vastavust vastuvõtutingimustele, ei või need tegevused põhikoolijärgsete õppekavade osas alata enne vastuvõtuaasta kõigi põhikooli lõpueksamite tulemuste avaldamist. 2025. aasta kevadel ei tohi tegevused alata enne 17. maid. Kuivõrd lõpueksamite ajad kehtestab minister hiljemalt iga aasta 25. maiks ja need võivad igal aastal mõned päevad erineda, kommuniqueeritakse koolidele igale vastuvõtuaastale eelneval aastal järgmise aasta põhikoolieksamite aegade kehtestamise järgselt see kuupäev, mis hetkest alates vahetuid õpilasega seotud vastuvõtutegevusi on lubatud läbi viia.

Senise regulatsiooniga jääb samaks lõikes 8 toodud põhimõte, et ühisõppekavale õpilaste vastuvõtu korraldus nähakse ette ühisõppekava koostöölepingus, arvestades käesolevas määruses sätestatud põhimõtteid.

Varasemalt kooli ülesannete all sätestatud põhimõte tuuakse käesoleva paragrahvi lõikesse 9 ja kehtestatakse, et kooli ülesanne on korraldada vajalike dokumentide ja andmete vastuvõtmine, registreerimine ja säilitamine.

Kuivõrd vastuvõtukonkursi käigus on koolidel vaja suhelda õpilaskandidaadiga, siis täpsustatakse, et infovahetus kooli ja õpilaskandidaadi või tema esindaja vahel toimub vastuvõtu elektroonilises keskkonnas või avaldusele märgitud aadressil, e-posti teel. Seega – kui on vaja edastada kooli vastuvõtmise ettepanek või teade õpilaskandidaadile koha mittepakkumise kohta, siis selleks on koolil õigus kasutada kas elektroonilist keskkonda või avaldusele märgitud e-posti aadressi.

Paragrahvis 3 sätestatakse vastuvõtutingimuste ja hindamiskriteeriumite kehtestamine.

Senise regulatsiooniga võrreldes nähakse lõikes 1 sõnaselgelt ette võimalus, et koolil on õigus ette näha vastuvõtutingimused, hindamaks õpilaskandidaadi teadmisi ja oskusi õppekaval õpingute alustamiseks. Siinkohal on iga kooli kehtestada, millised tingimused kehtestatakse. Vastuvõtuprotsessis on kooli ülesandeks asjakohaseid hindamismeetodeid kasutades (edaspidi vastuvõtukatsete abil) hinnata kandidaati, kuivõrd on ta suuteline ja motiveeritud valitud erialal õppima. Sobiva hindamismeetodi valik sõltub õppekavast, õppeliigist ja õpilaste sihtrühmast, kuid sageli on selleks vestlus, erialakatse, proovitöö vms. Hindamisel võib arvestada ka õpilase varasemat õppeedukust eelneval haridustasemel. On koole, kes seavad tingimusteks keskmise hinde või põhikooli lõpueksami tulemused, samas võib-olla ka koole, kes soovivad hindamiseks läbi viia katseid, sh vestlusi. Lisaks nähakse ette erisus sisekaitsealadele õpilaste vastuvõtu korraldamisel, sest nendel erialadel on võimalik õppima asuda ka ametkondliku suunamise teel. Erialadele, kuhu tullakse õppima ametkondliku suunamise korras, korraldab suunamise vastava eriala ametkond (Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Vanglateenistus) sh kogub õppima asumise sooviavaldused ja teised nõutavad dokumendid ning **hindab sisseastumistingimuste täitmist**.

Vastuvõtutingimuste valik ja kehtestamine on jääb kooli ülesandeks. Vastuvõtutingimused ja hindamiskriteeriumid kehtestab direktor ning need avalikustatakse läbipaistvuse tagamiseks kooli veebilehel hiljemalt vastuvõtukonkursi alguseks.

Samaks jääb põhimõte, et vastuvõtukonkursi väljakuulutamises kuni õppetöö alguseni ei või kool muuta vastuvõtutingimusi ja korda. Täpsustusena lisatakse, et muuta ei saa ka ajakava, sest protsess peab olema selge ja arusaadav ning ka õpilaskandidaatidel peab olema selle suhtes kindlus.

Uue võimalusena nähakse ette, et kooli vastuvõtu võib põhjendatud vajadusel peatada või jätta õppekava avamata. Alused selleks kehtestatakse määruse § 4 lõikes 1.

Vastuvõtu korraldamise üldiseks põhimõtteks on, et kool võib korraldada õpilaste vastuvõttu aastaringselt ehk kogu õppeaasta vältel. Nii ongi täna praktikas kujunenud, et vastuvõtukonkursse viiakse läbi mitu korda aastas. See tähendab, et kool võib õppeaasta jooksul vastuvõtu korduvalt välja kuulutada. Oluline on seejuures, et vastuvõtu väljakuulutamises kuni õppetöö alguseni ei või kool muuta sellele õppekavale vastuvõtu tingimusi ega korda, millele on vastuvõtt juba välja kuulutatud. Sätte eesmärgiks on tagada õpilaskandidaadi jaoks vastuvõutuprotsessi läbipaistvus. Vastuvõutuprotsessi ajal peab olema kõigil võrdne võimalus õppekohtadele kandideerida ja vastuvõtutingimused peavad olema kandidaadile teada ja arusaadavad enne kandideerimist.

Paragrahv 4 sätestatakse juba väljakuulutatud vastuvõtukonkursi peatamise või kehtetuks tunnistamise alused.

Väljakuulutatud vastuvõtukonkursi on õigus kaalutusõigust kasutades direktoril kehtetuks tunnistada, kui kooli pidaja on teinud koolile vastava ettepaneku seoses kooli eelarvelise puudujäägiga, rahastamise muudatustega või kooli tegevuse ümberkorraldamisega juhul, kui kool on põhjendatult taotlenud kooli pidajalt sellekohase nõusoleku ja kooli pidaja on sellega nõustunud või kui õppekavale on esitatud vähem kui 15 avaldust või õppima tuleku on kinnitanud vähem kui 15 õpilaskandidaati. Kehtiv õigus ei luba vastuvõtu algusest, st väljakuulutamises kuni õppetöö alguseni, koolil muuta vastuvõtu tingimusi ja korda vastaval õppekaval. Regulatsioon on vajalik selleks, et erandkorras oleks siiski võimalik kaaluda väljakuulutatud vastuvõtu peatamist objektiivsetel põhjustel.

Koolil tuleb vastuvõtt kehtetuks tunnistada, kui kooli pidaja on juba teinud otsuse seoses kooli tegevuse ümberkorraldamisega ja see otsus mõjutab otseselt vastuvõtetaval õppekaval õppetöö läbiviimist. Sama moodi tuleb toimida juhul, kui haridus- ja teadusminister või muu vastutav minister on muutnud koolile riigieelarvest eraldatava tegevustoetuse ja vajaduse korral sihtotstarbelise toetuse rahalist mahtu ja eraldamise korda ning kooli ülesandeid kutseõppe läbiviimisel. Viivitamatult tuleb konkursi lõpetamisest teavitada avalduse esitanud või kohtu vastuvõtmist kinnitanud õpilaskandidaate. Piiratud teovõimega õpilaskandidaatide puhul teavitab kool ka lapsevanemat.

Vastuvõtukonkursi kehtetuks tunnistamise teade tuleb viivitamatult avaldada ka kooli kodulehel ja elektroonilises vastuvõtukeskkonnas, kui vastuvõtu läbiviimisel seda kasutatakse. Õpilaskandidaatide toetamiseks, kes kandideerisid õppekavale, mille osas siiski otsustatakse õppetööd mitte alustada, on kooli ülesanne kandidaatide soovi korral neid nõustada teiste õppimisvõimaluste osas.

Paragrahv 5 on kirjeldatud vastuvõtumenetluse käik.

Vastuvõutuprotsess algab õpilase jaoks avalduse esitamisega. Avaldust saab esitada nii elektroonselt kui paber kandjal. Elektroonilises vastuvõtukeskkonnas (SAISI kasutavad kõik 27 avalikku (kohalike omavalitsuste ja riigi hallatavat) kutseõppeasutust) tuvastatakse isik ID-

kaardi või ka nt HarID abil. Paberkandjal avalduse esitamisel tuleb õpilaskandidaadil lisada avaldusele ka oma isikut tõendava dokumendi koopia. Koolil on õigus kontaktset esitatud avalduste korral vajadusel isiku samasuse tuvastamiseks küsida ka kandidaadilt isikut tõendavat dokumenti ja teha sellest kohapeal koopia.

Õpilaskandidaat esitab avalduse, kuhu kantakse kandidaadi nimi, kontaktandmed (eelkõige e-posti aadress) ja tahteavaldus, millisele õppekavale vastuvõtmist taotleatakse. Samuti esitatakse õpingute alustamise tingimuste täitmist tõendava dokumendi või kooli poolt kinnitatud dokumendi koopia, kui nõutud haridustaset või kutsekvalifikatsiooni tõendavad andmed ei ole koolile elektroonilise teenuse kaudu registritest kättesaadavad. Õpilaskandidaat, kes esitab avalduse kooli vastuvõtmiseks samal õppeaastal, kui ta lõpetab põhikooli, esitab põhikooli lõpetamist tõendava dokumendi viivitamatult pärast selle temale väljastamist. Samas peab ta seda tegema vaid juhul, kui lõpetamise kohta käivad andmed ei ole koolile elektroonilise teenuse kaudu registritest kättesaadavad. Kõik koolid, kes kasutavad vastuvõtu läbiviimiseks ühtset riikliku vastuvõtusüsteemi SAIS, mis suhtleb ise riiklike andmekogudega nagu eksamite infosüsteem või hariduse infosüsteem, saab andmed masintöödeldavalt ning õpilastel ei olegi vaja eraldi andmeid esitada. Vajadus võib tekkida aga nendel, kes on põhikooli lõpetanud näiteks välismaal.

Õpilaskandidaat, kes on eelnevad õpingud läbinud välisriigis, lisab välisriigi õppeasutuses omandatud haridust või läbitud õpet tõendava dokumendi või selle ametlikult kinnitatud koopia. Arvestades järjest enam muutuva sihtrühmaga, antakse koolile õigus nõuda välisriigis läbitud õpet tõendava dokumendi ametlikku tõlget. Kui inglise või venekeelsest tõendist on koolil ilmselt võimalik aru saada tõlget nõudmata, siis nt araabia maadest tulevate õpilaste puhul seda eeldada ei saa.

Lõikesse 5 jääb sarnaselt praeguse regulatsiooniga ka edaspidi alles võimalus, et dokumendid saab koolile esitada ka õpilaskandidaadi esindaja, kui isikul endal ei ole seda mingil põhjusel võimalik teha. Sellisel juhul peab õpilaskandidaadi esindaja esitama lisaks eelpool nimetatud dokumentidele ka enda isikut tõendava dokumendi ja vajadusel esindusõigust tõendava dokumendi (näiteks õpilaskandidaadi volitus). Alaealist õpilaskandidaati saab esindada tema vanem või eestkostja. Kui nõutud dokumendid esitab lapsevanem, siis ei pea ta koolile lapsevanemaks olemist eraldi tõendama.

Lõike 6 kohaselt toimub pärast avalduse esitamist õpilaskandidaadi hindamine vastavalt vastuvõtutingimustele ja hindamiskriteeriumidele. Vastuvõtukatsetel toimuv õpilaskandidaadi hindamine protokollitakse. Viimase aasta kutseõppeasutuste järelevalved on välja toonud, et tihti ei ole õpilaskandidaadi hindamine olnud arusaadav ega olnud jälgitav, kuidas koht pingereas/paremusjärjestuses tekkis. Seetõttu näeme määruse tasandil ette, et õpilaskandidaadi hindamine peab olema kontrollitav. Sisuliselt tähendab see seda, et erinevates voorudes toimunud katsete (sh ka näiteks vestluse) käigus kujunenud hindamistulemused tuleb protokollida.

Lõikes 7 nähakse ette, et õpilaskandidaadi hindamisel tuleb võimalusel hinnata ka õpilase toevajadust, et tagada vajalikud tugiteenused õppeperioodi algusest peale. Vastavalt kutseõppeasutuse seaduse § 25 „Kooli vastuvõtt“ lõikele 9 on vajalike, et kooli direktoril oleks õigus töödelda teise õppeasutuse ja koolivälise nõustamismeeskonna kantud andmeid. Seda siiski üksnes mahus ja ulatuses, mis on vajalik tugiteenuste ja -meetmete rakendamiseks. Juba 2018. aastal seda sätet seadusesse lisades selgitati, et *tuginedes uuringule „Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus“ siirduvad 38,6% põhikooli lõpetanutest, kel on EHISes erivajaduse märke ning kirjeldatud tugiteenus, kutseõppeasutusse. Jätakuvalt, ka järelevalvete käigus kogutud infot arvestades on*

selge, et kohase toe hiline mine on üks argument, miks väljalangevus kutseõppes ulatub 19%-ni. Seega on koolil vastuvõtu käigus võimalik kasutada EHISe andmeid põhikooli lõpetajale eelneval haridustasemel osutatud haridusliku tugiteenuse sisu ja mahu kohta. Selliselt saab kiiremini pakkuda kohast tuge ka kutseõppes ning see ennetaks võimalikku väljalangevust liiga hilja märgatud ning toetatud õppija puhul.

Lõike 8 kohaselt tuleb pärast hindamist vastuvõtukomisjonil koostada vastuvõtuprotokoll ja selle alusel moodustada õpilaskandidaatide pingerida, mis avalikustatakse isikuandmete kaitsmise eesmärgil kodeeritult elektroonilises vastuvõtukeskkonnas (nt SAIS) või kooli veebilehel. Vastuvõetavate koolituskohtade arvu ulatuses vastuvõtu tingimused täitnud õpilaskandidaatidele tehakse kooli vastuvõtmise ettepanek. Kui vastuvõetavaid koolituskohti on vähem kui kandidaate, siis nendele õpilaskandidaatidele, kes ei mahu esialgu pingerea alusel vastuvõetavatele koolituskohtadele saadetakse teade koolituskohta mittepakkumise kohta ja pingereas paiknemise infoga. Selles etapis ei ole koolil veel võimalik keelduvat otsust teha, sest mõne koha vabanedes võivad pingereas allpool vastuvõtupiiri olnud kandidaadid liikuda kandidaatide hulka, kellele saab siiski mingil hetkel teha kooli vastuvõtmise ettepaneku. Ettepaneku saanud õpilaskandidaadil või tema esindajal tuleb kinnitada elektroonilises vastuvõtukeskkonnas (SAIS) või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kooli õppima asumine. Õppima asumise kinnituse peab õpilaskandidaat esitama kooli määratud tähtjaks.

Kuivõrd kooli vastuvõtmise menetlus on haldusmenetlus, peab kõigi avalduste menetlus mingil viisil lõppema. Lõike 11 kohaselt lõpeb menetlus õpilaskandidaadi avalduse osas, kes ei täitnud vastuvõtutingimusi ja keda ei kanta paremusjärjestusse teavitusega. See on näiteks selline kandidaat, kes ei tulnud kohale katsele või vestlusele või kes ei täitnud muid eeltingimusi (põhikooli lõpetamine). Tegemist on sisuliselt taotluse läbi vaatamata jätmisega.

Õpilaskandidaadi kohta, kes pingerea alusel ei mahu koolituskohtadele vastuvõetavate hulka, teeb direktor põhjendatud otsuse kooli mittevastuvõtmise kohta pärast seda, kui õpilaskandidaatide kohtade kinnitamise tähtaeg on möödunud. Pärast kohtade kinnitamise tähtpäeva saabumist on koolil õigus vabaks jäänud koolituskohti pakkuda pingereas järgmistele, vabale kohale tõusnud kandidaatidele. Kui ettepaneku saanud kandidaat ei kinnita ettepanekut kooli määratud tähtaja jooksul, tehakse tema osas põhjendatud otsus kooli mittevastuvõtmise kohta. Otsuse teeb vastuvõtukomisjon. Tegemist võib olla protokollilise otsusega. Õpilaskandidaati teavitatakse otsusest viivitamatult. Vastuvõtukomisjonil on õigus teavitada mitte vastuvõtmisest läbi vastuvõtukeskkonna SAIS.

Lõige 13 kehtestab, et pärast vastuvõtukonkurssi vabaks jäänud koolituskohtade info avalikustab kool oma veebilehel. Koolil on õigus seega korraldada jätkuvastuvõtt ja vabadele kohtadele saavad esitada avalduse lõike 8 alusel pingereast välja jäänud õpilaskandidaadid.

Paragrahv 6. Õpilaskandidaadi kooli vastuvõtmise otsuse teeb direktor. Kool peab kandma õpilased õpilaste nimekirja hiljemalt õppetöö alguseks ning registreerima õpilased EHISes. Eraldi on täpsustatud õpilaskandidaadi õpilaste nimekirja kandmist ja EHISes registreerimist ühisõppekavade puhul. Ühisõppekavale vastu võetud õpilased kannab õpilaste nimekirja ja registreerib EHISes koostöölepingu raames kokku lepitud ühisõppekava hoidja.

Paragrahv 7. Kool võib enne õppetöö algust korraldada vabadele koolituskohtadele täiendava vastuvõtukonkurssi arvestades käesolevas määruses sätestatud.

Kui vastuvõtu käigus ei õnnestunud kõiki planeeritud koolituskohti täita, võib kool vabadele koolituskohtadele kuulutada välja täiendava vastuvõtu. Ka täiendava vastuvõtu puhul peab õpilaskandidaat esitama koolile avalduse. Kui täiendav vastuvõtt tehakse õppekavale, kus

esmases vastuvõtus jäid kohad täitmata, siis kehtivad samale õppekavale kandideerides samad vastuvõtutingimused. Õpilaskandidaat peab täitma täiendaval vastuvõtul vastavale õppekavale esmases vastuvõtus sätestatud vastuvõtutingimusi.

Paragrahv 8. Lisaks kooli korraldatud avalikele vastuvõtukonkurssidele tagatakse vabade kohtade olemasolul vastuvõtt ka alanud õppetööga õppekavadele aastaringsetl väljaspool konkurssi. Alanud õppetööga õppekavale vastu võetav õpilaskandidaat peab samuti täitma vastuvõtukonkursis vastavale õppekavale sätestatud vastuvõtutingimusi. Kui õpilaskandidaat tingimustele ei vasta, teeb vastuvõtukomisjon otsuse kandidaadi kooli mittevastuvõtmise kohta.

Paragrahv 9. Õpilase koolist väljaarvamise alused kehtestati kutseõppeasutuse seaduse 6. mail 2024. a jõustunud muudatustega, millega täiendati seadust paragrahviga 34¹. Vastavalt viidatud paragrahvi lõikele 2 kehtestab õpilase koolist väljaarvamise korra minister määrusega.

Reguleerimist ei vaja kutseõppeasutuse seaduse §-s 34¹ olevad alused 1 ja 2, kus toimub õpilase väljaarvamine kooli lõpetamise või isiku enda avalduse alusel.

Tähelepanu ja selgemat regulatsiooni vajavad aga alused, kus toimub väljaarvamine isiku tahte vastaselt, või kui isik ei tunne huvi õpingute vastu või ei ole muud moodi kättesaadav. Käesoleva määruse paragrahvi 9 lõikes 1 nähakse ette, et õpilase koolist välja arvamise menetluses kutseõppeasutuse seaduse § 34¹ lõike 1 punktides 3 – 9 nimetatud alustel: *õpilane ei ole mõjuva põhjusega asunud õppetööle kahe nädala jooksul pärast õppetöö algust; õppekava sulgemisel, kui õpilane ei ole sulgemise hetkeks avaldanud soovi minna üle teisele õppekavale; õpilane õppis vanglas korraldatud kutseõppes, kuid ei soovi pärast vabanemist õpinguid koolis jätkata; õpilane ei täida õppekava nominaalkestuse jooksul kutseõppe lõpetamise tingimusi ja tema õppeaega ei ole individuaalse õppekava alusel pikendatud; õpilane oma käitumisega ohustab teiste turvalisust koolis või rikub korduvalt kooli sisekorraeeskirjas kehtestatud käitumise üldnõudeid; kui õpilasel on õpinguid takistavad olulised õppevõlgnevused õppekavaga määratud põhiõpingutes ja kool on õppija toetamiseks eelnevalt rakendanud kõiki tema käsutuses olevaid toetusmeetmeid; õpilasel puuduvad Eesti elukoha andmed, välja arvatud juhul, kui koolile on teada, et õpilane viibib Eestis, ning õpilane või piiratud teovõimega õpilase vanem on koolile esitanud kinnituse selles koolis õpingute jätkamiseks, tuleb koolil viivitamatult teavitada õpilast, alaealise või piiratud teovõimega õpilase korral tema vanemat või eestkostjat, menetluse alustamisest ning tagada õpilasele õigus olla ära kuulatud. Koolil tuleb lähtuda haldusmenetluse üldistest printsiipidest, sh uurimisprintsiibist ja lähtuda põhimõttest, et väljaarvamine peab olema viimane ja kõige äärmuslikum meede.*

Eraldi on välja toodud, et kutseõppeasutuse seaduse § 34¹ lõike 1 punktis 7 sätestatud väljaarvamise aluse (õpilane oma käitumisega ohustab teiste turvalisust koolis või rikub korduvalt kooli sisekorraeeskirjas kehtestatud käitumise üldnõudeid) esinemise korral tuleb koolil kaaluda ka teisi meetmeid, sealhulgas õpilase ajutist õppetööst eemaldamist või ajutiselt individuaalsele õppetööle viimist.

Kutseõppeasutuse seaduse § 34¹ lõike 1 punktides 6 – 8 nimetatud alustel saab õpilase koolist välja arvata alles siis, kui kool on õppija toetamiseks eelnevalt rakendanud kõiki tema käsutuses olevaid meetmeid.

Õpilase koolist välja arvamise otsuse teeb direktor käskkirjaga ja see tuleb isikule teatavaks teha ja kätte toimetada. Arvestada tuleb, et otsus peab olema põhjendatud, sest õpilasel on võimalik otsus ka vaidlustada.

Enne õppekava läbimist õpilase koolist väljaarvamisel väljastab kool õpilasele või piiratud teovõimega õpilase puhul vanemale vastava taotluse alusel ametlikult kinnitatud väljavõtte õpilaste ja õpitulemuste registrist või õpilasraamatust. Õpilase koolist väljaarvamisel seoses kooli lõpetamisega väljastab kool õpilasele lõputunnistuse ja hinnetelege.

Paragrahvis 10 on välja toodud, et vastuvõtu ja väljaarvamise otsuste peale on õigus esitada vaie haldusmenetluse seaduse sätestatud alustel ja korras. See on vajalik selleks, et koolid on hakanud kohati viljelema ebaõiget praktikat ja kehtestanud oma sisemiste üldkorraldustega haldusmenetlusest erinevaid vaidlustamise tähtaegu ja korda. Vastuvõtumenetlus ja õpilase koolist väljaarvamise menetlus on haldusmenetlus ning vaiete esitamine ja lahendamise üldregulatsioon on kehtestatud haldusmenetluse seaduse 5. peatükis. Nii õpilasel kui ka koolil tuleb järgida seal toodud põhimõtteid. Näiteks väljaarvamise otsuse või kooli mittevastuvõtmise otsuse peale saab vaide esitada 30 päeva jooksul, arvates päevast mil isik otsusest teada sai. Koolidel tuleb esitatud vaie läbi vaadata 10 päeva jooksul. Erandkorras, kui vaiet on vaja täiendavalt uurida, võib kool vaide läbivaatamise tähtaega pikendada kuni 30 päeva võrra. Tähtaja pikendamisest tuleb teada anda ka vaide esitajale.

Eelnõu paragrahviga 11 tunnistatakse kehtetuks haridus- ja teadusministri 16. aprilli 2018. a määrus nr 14 „Õpilase kutseõppeasutusse vastuvõtu kord“, kuna kehtestatakse uus terviktekst.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

4.1. Muudatused vastuvõtuprotsessis

Kuna käesolev eelnõu asendab õigusruumis juba olemasolevat õpilaste vastuvõtu määrust, siis ei kaasne sellega ulatuslikke muudatustest tulenevaid mõjusid. Käesoleva määruse mõjuks on eelkõige läbipaistva ja ühtsetel alustel vastuvõttu tagava õigusruumi saavutamine.

Eelnõuga kavandatud muudatuste *sihtrühm* on kõik õpilaskandidaadid, kes soovivad õppima tulla kutseõppeasutusse. Viimase kolme aasta keskmine avalduste arv on ca 20 000. Samuti on sihtrühmaks 27 riigi ja kohaliku omavalitsuse kutseõppeasutust.

Mõju kirjeldus: Kandidaatide vaates tagab määruse regulatsioon paremini võrdse kohtlemise vastuvõtuprotsessis ja võrdsed võimalused haridusele juurdepääsuks. Läbipaistvus protsessides suurendab sihtrühma usaldust ja positiivset hoiakut kutseõppeasutuste õppekorralduse osas.

Kutseõppeasutuste jaoks muutub selgemaks, mida tuleb vastuvõtuprotsessis teha ja mis põhimõtetest lähtuda. Määruse eelnõu tagab selgemad administratiivsed raamid ja alused õppeasutustele vastuvõtu korraldamiseks. Mõju on pigem väike, kuivõrd töö jääb samasuguseks nagu praegu. Sihtrühmal tuleb pisut muuta oma tänaseid praktikaid, kuid suuresti on määruse regulatsioon olemas ka täna. Positiivne on see, et tegevuste korraldamiseks on olemas toimiv riiklik sisseastumise infosüsteem SAIS, mida kõik avalikud õppeasutused kasutavad. Sihtrühma vaatest saab positiivseks pidada ka võimalike vaidluste riski vähenemist, sest õpilaskandidaatide ja õpilaste suhtes tuuakse selgemalt välja nende jaoks mittedoodsate otsuste tegemise korraldus.

Positiivne mõju põhikoolijärgsetele õpilaskandidaatidele seisneb ka selles, et koolile nähakse ette, et vastuvõtutegevused ei alga enne lõpueksamite toimumist ja tulemuste teadasaamist. See jagab õpilaste koormust ja noored saavad esmalt tegeleda põhikooli lõpetamisega ning alles

seejärel hakata sooritama erinevaid katseid. Koolide jaoks on samuti muutus pigem positiivne, sest võimaldab liikuda juba andmepõhise vastuvõtu poole ehk teisisõnu on võimalik kujundada oma vastuvõtutingimused ja hindamiskriteeriumid ka selle järgi, millised on nt õpilaste põhikooli lõpueksami tulemused. Seda muudatust saab pidada positiivseks mõlema sihtrühma vaates.

4.2. Õpilase koolist väljaarvamise kord

Eelnõuga kavandatava regulatsiooni sihtrühm on kutseõppeasutused, kel tuleb vastavate aluste esinemisel väljaarvamismenetluses arvestada sätestatud põhimõtetega. Samuti on sihtrühmaks kõik kutseõppeasutuste õpilased. Kuivõrd välja arvatakse pigem siiski erandkorras, on õpilaste vaatest sihtrühm pigem väike.

Määrusega loodav regulatsioon täpsustab, et kuigi koolil on alused teatud juhtudel õpilasi koolist välja arvata, on koolil sealjuures menetluslikud kohustused väljaarvatavat õpilast teavitada, teda ära kuulata ja otsustamisel ka kaaluda, kas on võimalik kasutada ka muid meetmeid. Regulatsiooni mõju on eelkõige selge õigusruum ja sellest tulenevalt, ebaselguse vähenemine, mis võimaldab koolidel vähendada tekkivate vaidluste riski. Õpilaste vaatest toetab määruse regulatsioon menetluslike õiguste kaitset.

Määruse kehtestamine eeldab koolidelt õppekorralduseeskirjade muutmist ning sealt õpilaste koolist väljaarvamise tingimuste ja korra reeglite muutmist või väljajätmist. Seega peavad eelnevalt nimetatud riigi ja kohaliku omavalitsuse peetavad kutseõppeasutused (kokku 27) kooli dokumentatsiooni muutma. Erakutseõppeasutused lähtuvad ka edaspidi erakooliseaduse §-i 12 lõikest 2, mis ütleb, et erakoolist väljaarvamise tingimused kehtestab erakooli nõukogu.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei nõua täiendavaid kulusid ega ei too kaasa tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Siseministeeriumile, Rahandusministeerium ja arvamuse avaldamiseks Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule ja Õiguskantsleri büroole. Justiitsministeerium ja Rahandusministeerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Siseministeeriumi ja Eesti Linnade ja Valdade Liidu märkustega on kooskõlastustabelis toodud ulatuses arvestatud. Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing ega Õiguskantsleri büroo arvamust ei esitanud.

Triin Laasi-Õige
kutsehariduse ja oskuste poliitika osakonna juhataja